

ПАМ'ЯТІ МАЙСТРА (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОРИСА ТЕНА)

Багата на таланти українська земля. Яким сузір'ям сяють вони в її багатомітній історії! Серед них і Людина з іменем Дніпра, як назвав Дмитро Павличко Бориса Тена. Щедрою була доля, давши йому хист поета, музиканта, перекладача. Найбільше Бориса Тена знають як автора перекладу Гомерових поем «Іліада» та «Одіссея». Він лауреат премії імені Максима Рильського (1979), заслужений діяч польської культури (1977).

Справжнє ім'я — Микола Васильович Хомичевський. Народився 9 грудня 1897 року на Волинській землі в селі Дермань (тепер Устенське-Друге, Здолбунівського району). Навчався у духовній семінарії, у Волинському інституті народної освіти, пізніше — у Московському музично-педагогічному інституті. Якийсь час викладав українську мову в школах і технікумах, а по війні, з 1946 року, працює в Житомирському інституті іноземних мов, у педагогічному інституті ім. І. Франка, де викладає латинську мову. Літературною роботою займався з молодих літ, пишучи вірші, перекладаючи із старогрецької Платона разом із своїм товаришем Є. М. Кудрицьким. Відбувши заслання (у справі Спілки визволення України, СВУ), важкий полон у фашистських таборів у війну 1941-1945 рр., він і далі працював над перекладами художніх творів, лібретто опер, писав наукові та науково-популярні твори.

Миколі Васильовичу судилося довге життя, на жаль, не до ста. Він покинув цей світ 12 березня 1983 р., на вісімдесят шостому році життя. Залишилася чимала творча спадщина. Це переклади Гомера, Арістофана, Софокола, Есхіла, Арістотеля, Шекспіра, Юліуша Словацького, Міцкевича, Пушкіна, Гюґо, Гейне, Гете, багатьох інших авторів. Завдяки його невтомній праці українці почули Антігону, Лісістрату, до них заговорили Едіп і король Лір. Його перу належить «Посібник для керівника самодіяльного хору», що вийшов двома виданнями.

Свої наукові дослідження Микола Васильович викладав дуже цікаво. Навіть, здавалося б, про найнудніші речі говорив із захопленням, жваво, давав аналіз питання, збагачував читача знаннями. Такими є, наприклад, його «Нотатки про ритміку гекзаметра», статті «Біля кастальських джерел», «Перекладаючи «Одіссею» та інші.

Нелегкий шлях довелося долати Борису Тенові. Він зазнав і радянських репресій, і фашистських концтаборів. Та судилося йому вийти переможцем. Він залишив по собі пам'ять як визначного Майстра, вченого, добру, сердечну Людину.

Борис Тен був Майстром слова художнього і вболівав за розвиток української мови, дбав про її чистоту, піклувався про кожне слово, приглядався до кожного вислову. Якось на Республіканській нараді перекладачів у лютому 1957 року він зауважував: «Тут ми чули, що «нам треба покращити справу». Але ж *кращати* — це неперехідне дієслово, отже справа тільки сама може *покращати*, можна її *поліпшити*, а *покращувати* — ніяк неможливо. Ми часто чуємо і навіть читаємо такі звороти в порівняльній формі прикметника, як *більш зручно*, навіть *більш, краще*, замість далеко природніших і простіших — *зручніше, краще* і т. д. Все це більш ніж очевидні показники того, що у нас і досі мислять по-українськи «в перекладі».

Це мислення «в перекладі» знаходить своє продовження в тенденції калькувати навіть зовнішню структуру слова. Такий вислів, як *что поделаешь*, буде не інакше у нас перекладений, як *що поробиши*, з обов'язковим префіксом *по-*, хоча цей префікс надає слову *робити* зовсім іншого відтінку («поробила всю роботу та й сіла спочивати»). Такий метод калькування не тільки фразеології, синтаксису, лексики, а й навіть самої структури слова, цей своєрідний метод перекладу *наверняка* не інакше доводиться назвати по-українськи, як методом *напевняка*.

На жаль, цей метод узаконюють навіть наші словники, які пропонують нам невластиві українській мові суфікси, як, наприклад, суфікс *-ча-*. Адже *хозяйничать* — *господарювати*, *бездельничать* — *байдикувати*, *привередничать* — *вередувати* і т. д., — українська мова скрізь обходить без суфікса *-ча-*, це особливо помітно в дієсловах, які в обох наших мовах

мають один корінь, і українське слово тільки тим і відрізняється від відповідного російського, що підставляє замість *-ча-* інший суфікс. Отже, не дивно, що слова такого типу, як *співробітничати*, *скромничати* звучать як кальки. Тут треба відмовитися від бажання конче знайти точнісінько такий самий відповідник слова, треба спробувати передати його описово, приміром — *бути співробітником*, *уважати скромного* тощо». (Питання перекладу. З матеріалів Республіканської наради перекладачів (лютий 1956 року). К, 1957, сс. 201-202).
(Катерина Ленець)